

YHDENVERTAISEEN OSALLISUUTEEN

#rikostausta #työelämäosallisuus #hooksforchange #esrhankkeet

Työelämäosallisuus vähentää uusintarikollisuutta ja syrjäytymistä

Suomessa vapautuvista vangeista jopa 60 % palaa rikolliseen elämäntapaan eli uusi rikoksen (Rikosseuraamuslaitos 2023). Työelämän ulkopuolella oleminen on yksi merkittävä uusintarikollisuuden ja syrjäytymisen riskitekijä, kun taas työ voi ehkäistä uusintarikollisuutta ja syrjäytymistä (Ålander ym. 2022). On tärkeää, että päätöksenteossa tiedostetaan ne lukuisat esteet ja haasteet, jotka vaikeuttavat rikostaustaisten työelämäosallisuutta, mutta yhtä tärkeää on tunnistaa rikostaustaisten työelämäosallisuutta edistävät tekijät ja mahdollistaa niiden toteutuminen. Työelämäosallisuus toimii rikostaustaisille henkilöille muutoksen mahdollistavina ”koukuina” (hooks for change) ja nämä ”koukut” yhdessä henkilön muuttuvan identiteetin ja arvomaailman kanssa mahdollistavat rikoksettoman elämäntavan (Giordano ym. 2002).

Rikostaustaisten työelämäosallisuutta edistäviä ja hankaloittavia tekijöitä

Rikostaustaisten työelämäosallisuuden kiihdyttämö HOOK-hankkeen selvityksessä (Hokkanen ym. 2025) havaittiin, että:

- Rikostaustaisten työllistyminen on usein haasteellista.
- Erilaisten haasteiden kasautuminen hankaloittaa rikostaustaisten työllistymistä.
- Päihde- ja mielenterveysongelmat sekä erilaiset neurokirjon piirteet hankaloittavat rikostaustaisten työllistymistä.
- Vähäinen osaaminen, koulutustaso ja työkokemus hankaloittavat rikostaustaisten työllistymistä.
- Taloudelliset ja juridiset syyt hankaloittavat rikostaustaisten työllistymistä.
- Ennakkoluulot hankaloittavat rikostaustaisten työllistymistä.
- Sopiva tuki, hoito ja kuntoutus edistävät rikostaustaisten työllistymistä.
- Osaamisen vahvistaminen ja kouluttautuminen edistävät rikostaustaisten työllistymistä.
- Rikostaustaisten työllistymisestä ja sen tukemisesta on eri asianosaisilla liian vähän tietoa.
- Monialainen yhteistyö ja palveluohjaus edistää rikostaustaisten työllistymistä.

Toimenpide-ehdotukset

- **Syrjäytymistä ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota.** Niiden avulla vaikutetaan siihen, etteivät erilaiset haasteet kasaudu ja johda rikoksien tekemiseen tai uusinta-rikollisuuteen. Erilaisia ennaltaehkäiseviä toimia ovat muun muassa päihdepalvelut, etsivä nuoriso- ja sosiaalityö sekä järjestöjen palvelut, joihin osallistuakseen henkilö ei tarvitse velvoittavaa sopimusta tai lähetettä.
- **Rikostaustaisille on tarjottava oikea-aikaista ja riittävän pitkäkestoista hoitoa ja kuntoutusta** muun muassa päihde- ja mielenterveysongelmiin. Palveluissa tulee kiinnittää huomiota erilaisiin nivelkohtiin, kuten vankilasta vapautumiseen, jotta asiakkaan tarvitsema tuki ei katkea kriittisessä vaiheessa.
- **Palveluissa on tunnettava erilaiset keinot, joilla lisätä työelämässä vaadittavaa formaalia ja ei formaalia osaamista.** Formaalityöllä osaamisella tarkoitetaan sellaista osaamista, joka on saavutettu esimerkiksi opintojen aikana tai työssä oppiessa. Ei formaalityöllä osaamisella tarkoitetaan taitoja, jotka henkilö on oppinut itsenäisesti esimerkiksi harrastusten tai itseopiskelun kautta. Molempien väylien kautta hankittu osaaminen voi olla arvokasta työelämässä, kunhan osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan.
- **Oppimiseen ja opinnoissa selviytymiseen täytyy tarjota tukea** sitä tarvitseville ja erityisesti henkilöille, joilla on neurokirjon haasteita.
- **Rikostaustaisille tulee tarjota erilaisia mahdollisuuksia työkokemuksen hankkimiseksi** esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa tai työkokeiluissa.
- **Rikostaustaiset tarvitsevat myös yrittäjyyttä tukevia ja mahdollistavia palveluita.**
- **Rikostaustaisille tulee tarjota tukea taloudellisen tilanteensa selvittämiseen sekä henkilökohtaiseen talouden hallintaan.** Ammattilaisten tulee osata tarjota tietoa siitä, mitä esimerkiksi ulosoton asiakkuus käytännössä tarkoittaa asiakkaan tilanteessa, jotta paikkaansa pitämättömät myytit ja uskomukset eivät luo esteitä henkilön työnhauille.
- **Asiakasryhmän kanssa toimivat ammattilaiset tarvitsevat hyvää palveluohjauksen ja monialaisen yhteistyön hallintaa sekä riittäviä resursseja** näiden tehtävien toteuttamiseksi kaikilla palvelusektoreilla. Resursseja tulee jakaa niin, että ammattilaisilla on mahdollisuus osallistua rikoserityisiä teemoja käsitteleviin koulutuksiin ja käyttää aikaa verkostoitumiseen rikostaustaisten kanssa toimivien organisaatioiden kanssa.
- **Järjestöjen erityisosaaminen ja asiakaskohderyhmää tukevat keinot tulee tunnistaa paremmin, jotta niitä voidaan myös hyödyntää laajemmin palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä.** Rikostaustaiset asiakkaat hyötyvät usein rinnalla kulkevasta tuesta palvelukentällä, joka mahdollistaa asiakkaan tukemisen, ohjauksen, motivoinnin ja saattamisen oikeiden palveluiden piiriin sekä palvelusta toiseen. Järjestöissä työskentelevät ammattilaisilla ja vertaisilla olisi mahdollisuus olla tukena kuvatulla tavalla.
- **Juridiset esteet tietyille aloille työllistymiseksi tulee selkeyttää ja koota helposti saavutettavaan muotoon,** jotta tietoa käytetään yhdenvertaisesti ja estetään mahdollinen syrjintä. Juridisilla esteillä voidaan tarkoittaa SORA-lainsäädännön alle kuuluvia aloja sekä turvaselvitystä vaativia työpaikkoja.
- **Yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä tukevat toimet eri toiminnoissa tulee juurruttaa kansalliseen käyttöön.** Esimerkiksi anonyymi rekrytointi on käytäntö, jonka avulla voidaan puuttua ennakkoluuloihin ja syrjintään.
- **Rikostaustaisten työelämäosallisuutta koskevaa tietoa tulee koota ja levittää palveluita tarjoaville tahoille kaikille sektoreille.** Rikostaustaisuuteen liittyy tunnistettuja erityispiirteitä, joiden tueksi on jo erilaisia palveluita ja malleja, joita ei hyödynnetä vielä riittävästi. Tietoa levittämällä ja ottamalla käyttöön asiakkaat saisivat todennäköisemmin vaikuttavampaa tukea, joka tukisi myös rikollisuudesta irrottautumista.

Lisätietoja

Annika Hokkanen, projektipäällikkö, Rikostaustaisten työelämäosallisuuden kiihdyttämö – HOOK -hanke, Kuntoutussäätiö

Anna Vuorelainen, projektikoordinaattori, Rikostaustaisten työelämäosallisuuden kiihdyttämö – HOOK -hanke, Rikoksettoman elämän tukisäätiö

Anni Hausen, työvalmentaja, Rikostaustaisten työelämäosallisuuden kiihdyttämö – HOOK -hanke, Kuntoutussäätiö

Johanna Stenberg, oppimisen tuen asiantuntija, Rikostaustaisten työelämäosallisuuden kiihdyttämö – HOOK -hanke, Kuntoutussäätiö

Lähteet

Giordano, P., Cernkovich, S. & Rudolph, J. (2002). Gender, crime, and desistance: Toward a theory of cognitive transformation. *American Journal of Sociology* 107 (4): 990–1064.

Hokkanen, A., Sihvonen, A-P., Hausen, A., Stenberg, J., Vuorelainen, A., & Voijola J. (2025) Rikostaustaisten työelämäosallisuutta edistäviä ja hankaloittavia tekijöitä. Selvitys, Rikostaustaisten työelämäosallisuuden kiihdyttämö, HOOK-hanke. https://peda.net/kuntoutussaatio/kaynnissa-olevat-hankkeet/HOOK/hankkeen-tuotokset/selvityksen-raportti-rikostaustaisten-tyoelamaosallisuutta-e:file/download/5ee15654a88f44fd657fdd66f5d1c9652789309d/HOOK_selvityksen%20raportti_2025.pdf

Rikosseuraamuslaitos (2023) Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/sites/rise_ja_rskk_yhteiset/dokumentit/qgn6jsfk2/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2023.pdf

Ålander, T., Sillanpää, K., Eskelinen, J., Kesä, M. & Ylikojola, P. (2022) Syrjäytymisen ehkäisemistä ja tukea työllistymiseen. Työllisyyspoliittisia avustuksia koskeva tutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:42. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164174/TEM_2022_42.pdf